

五峰山

Estonia teater

Sir Arthur Seymour Sullivan

MIKAADO

ehk
TITIPU LINN

(The Mikado or The Town of Titipu)

operett 2 vaatuses

Sir William Schwenck Gilberti käsikirja järgi
tõlkinud Kalle Hein
Ago-Endrik Kerge lavaversioon ja laulude tekstid

Esietendus — 27. oktoobril 1990. a.

Sir Arthur Seymour Sullivan
(1842—1900)

John Everett Millais'i portree
(Õli, 1888, Londoni Rahvusgalerii)

Lavastus ja liikumisreed —
AGO-ENDRIK KERGE (külalisena)

Dirigendid —
NORMAN ILLIS REINTAMM (Kanada) ✓
VELLO PÄHN

Kunstnik —
GEORG SANDER (külalisena)

Kontsertmeistrid —
ÜLLA MILLISTFER
JAANUS JUUL
NORMAN ILLIS REINTAMM

Koormeister —
ANNE DORBEK

Lavastaja assistent —
TIIT TRALLA

Liikumise repetiitor —
BERTA KRUMM

Dekoratsioonid maalinud —
UNO KÄRBIS

Orkestri kontsertmeistrid —
MATI UFFERT
JAAK TORK
JAAN LAUR

Etenduse juht —
VÄINO AREN

Osades:

Mikaado, Jaapani keiser

— KALJU KARASK
TEO MAISTE ✓

Nanki-Poo, tema poeg, rändav laulik

— ANTS KOLLO ✓
MATI KÕRTS
ALAR HAAK*

Ko-Ko, Titipu linna ülemtimukas

— ARVO LAID ✓
TIIT TRALLA ✓
MART MIKK*

Titipu linna võimukandjad
Pooh-Bah

— VOLDEMAR KUSLAP
HANS MIILBERG ✓
VILLU VALDMAA*

Pish-Tush

— ROSTISLAV GURJEV ✓
TÕNU KILGAS
ALAR HAAK*

Ko-Ko hoolealused, kolm õde

Yum-Yum,
Nanki-Poo armastatu

— SIRJE PUURA
EVE RANDKIVI ✓
ANNIKA TÕNURI ✓

Pitti-Sing

— VAIKE KIIK
EHA PÄRG
LYDIA ROOS ✓

Peep-Bo

— AIRI UDRAS ✓
SILVA VALDT ✓

Katisha,
saatuslik daam
keisriõukonnast

— MARIKA EENSALU ✓
ÜLLE TUNDLA

Titipu linna kodanikud, koolitüdrukud, mikaado
saatjaskond — ESTONIA TEATRI OOPERIKOOR

Tegevuse koht ja aeg — eeldatavalt Jaapan, aga
samahästi võib see olla ka mujal, meile lähedasel ajal

*konservatooriumi üliõpilased

Ajalooline taust opereti kirjutamise ajast

Kuni möödunud sajandi keskpaigani oli Jaapan Euroopaga võrreldes mahajäänud feodaalma. Riik oli väljaspoolt tulevatele mõjudele suletud kuni 1854. aastani, mil ameeriklase Perry survel avati mitu sadamat väliskaubanduse jaoks.

1850—60-tel aastatel sõlmiti mitmed kauakestvad, aga Jaapani jaoks vägagi ebavõrdsed lepingud Euroopa riikidega, mõjukaimaks nende hulgast sai Suurbritannia. 1867/68. aasta lõpetamata kodanlik revolutsioon kukutas suurfeodaalide sõjalise valitsuse (šogunaadi) ja taastas keisri (tenno/mikaado)* võimutäiuse. Keiser Mutsuhito (valitses 1867—1912) võttis deviisiks Meiji (valgustatud valitsus) ja töötas likvideerida riigi mahajäämuse.

Algasid tohtud muudatused — kaotati seisused, kehtestati keskne haldussüsteem ja maa eraomandus, saadeti missioone Euroopasse, avati Euroopa laadis ülikool (Keio 1860, Tokio 1877), ehitati raudteed (1872), kehtestati üldine koolikohustus (1872), võeti kasutusele gregoriuse kalender (1873), 1880. aastal tuli kokku esimene parlament jne.

Nii arhitektuuris, maalikunstis, kirjanduses, muusikas kui ka teatris said määravaks Euroopa eeskujud, 1878. aastal asutati ka Tokio Keiserlik Muusikaakadeemia (esimene ooperiteater aga rajati Tokios alles 1920. aastal), tekkis argieluprobleeme käsitlev kabuki-teater.

Euroopa maades korraldati Jaapani-teemalisi näitusi (suur näitus Londonis 1885. aastal), asutati palju ühisfirmasid, mis Jaapani arvelt rikastusid ja Euroopas läks moodi Jaapani-temaatika.

Kõik need ümberkorraldused hakkasid andma tulemusi möödunud sajandi viimasel aastakümnel, Jaapan vabanes ebavõrdsetest lepingutest ja maa edasine areng sai garantii 1889. aastal vastu võetud uue põhiseadusega.

*tenno (jaapani k. — taevalik valitseja) — Jaapani keisri tiitel, kasutusel 17. sajandist (laenatud Hiinast). Pärimuse kohaselt on tenno päikesejumalanna Amaterasu järglane.

mikaado (jaapani k. — suursugune värav) — Jaapani keisri poeetiline nimetus. Kasutusel Euroopa keeltes tenno sünonüümina, Jaapanis harva.

Sisuseletus

Eellugu

Jaapanis on käimas suur ümberehitusprotsess tagamaks väärarmatu impeeriumi ühtsust ja õitsengut. Laulvate mässupäevade aegu on Jaapani troonipärija kohtunud imekauni neiu Yum-Yum'iga ja temasse esimesest hetkest armunud. Et pääseda oma kihlatu, mõjuka õukonnadaami Katisha käest, on troonipärija põgenenud ja rändab ringi laulik Nanki-Poo nime all.

Tema armastatu Yum-Yum oli kihlatud oma hooldaja, rätsep Ko-Ko'ga, kes oli aga flirtimise eest mõistetud surma. Nanki-Poo on saanud sellest teada ja tuleb Titipu linna lootuses, et Yum-Yum on nüüd vaba.

Siit algabki opereti

tegevustik.

I vaatus

Titipu linna kõrged aukandjad Pooh-Bah ja Pish-Tush teatavad Nanki-Poo'le, et Ko-Ko on vabastatud, nimetatud linna Ülemtimukaks ja abiellub Yum-Yum'iga.

Ko-Ko'l näib kõik õnnestuvat, kuid äkki saabub kiri Mikaadolt, et ta peab kellegi hukkama, muidu kaotab oma koha. Ko-Ko on kimbatuses, keda hukata. Siis aga ilmub Nanki-Poo, kes kavatseb end tappa — tema elul pole mõtet, kui ta ei saa Yum-Yum'iga abielluda. See on Ko-Ko'le väljapääs: ta teeb Nanki-Poo'le ettepaneku, et enesetapu asemel toimuks avalik pidulik hukkamine. Nanki-Poo nõustub, kui ta saab Yum-Yum'iga naituda üheks kuuks, siis aga tehtagu temaga, mis tahes.

Valitseb üldine rõõm sellise lahenduse puhul, mida rikub Katisha saabumine oma kiindumuste objekti otsinguil. Teda aetakse minema, aga ta ähvardab Mikaado juurde kaebama minna.

II vaatus

Valmistutakse Nanki-Poo ja Yum-Yum'i pulmadeks, kui tuleb Ko-Ko kohutava teatega, et seadus näeb ette hukatud mehe abikaasa elusalt matmist. Soovist päästa Yum-Yum sellisest saatusest, otsustab Nanki-Poo end lasta otsekohe tappa, kuid Ko-Ko pole suuteline seda tegema ilma eelneva praktikata. Täbar olukord suureneb veelgi, kui saab teatavaks, et Titipu linna on saabumas Mikaado.

Leitakse pääsetee: Ko-Ko laseb Pooh-Bah'il kirjutada valetunnistuse, et Nanki-Poo on hukatud, noortel lastakse aga kiires korras abielluda ja nõutakse nende lahkumist linnast.

Peagi ilmub Mikaado. Ko-Ko arvab, et teda tahetakse kontrollida, kas kõik käsud on täidetud. Ta näitab ette hukkamise paberi ja kirjeldab mõnuga, kuidas see olevat toimunud. Tegelikult on Mikaado tulnud Katisha nõudel otsima oma kadunud poega. Kui ilmneb, et hukatud ongi Mikaado poeg, mõistetakse Ko-Ko koos kaassüüdlastega surma troonipärija tapmise eest. Ainuke lootus on nüüd tunnistada vandekirja võltsimine üles ja tuua kohale elus Nanki-Poo.

Kuna Nanki-Poo ja Yum-Yum on juba abielus, siis on taas uus oht — Katisha võib seda kuuldes ikkagi nõuda hukkamist. Väljapääs leitakse — Ko-Ko peab paluma Katisha kätt. Nii ka sünnib.

Kõik on õnnelikud, et on leitud «ühine plaat-vorm, millel püsides saab ehitada üles ühtse ja jagamatu ühise koduimpeeriumi».

Sir Arthur Seymour Sullivan

Sündis 13. mail 1842. aastal Londonis. Ta oli ema poolt itaalia, isa poolt iiri päritolu. Isa oli Londonis Surrey-teatris klarinetist. 12-aastaselt sai temast õuekapelli laulupoiss ja ta oli väga uhke oma punase kuldressidega mundri üle. 14-aastaselt sai Arthur Sullivan Mendelssohni-stipendiumi, mis võimaldas õppida Kuninglikus Muusikaakadeemias ja kaks aastat Leipzigi konservatooriumis (oli Ignaz Moschelesi õpilane). Seal kirjutas ta muusika Shakespeare'i «Tormile». 1862. aastal kanti see Londonis ette ja Sullivan sai paugepealt kuulsaks. 20-aastane noormees oli äkki muusikaelu keskpunktis. Ta sai Muusikaakadeemia professoriks ja organistiks St. Michaeli kirikusse. Oma lõbuks oli Sullivan kirjutanud mõned operetid («Cox ja Box» ja «Salakaubavedaja», mõlemad 1867. a.), mis aga erilist vastukaja ei leidnud. Ka esimene koostöö Gilbertiga (ooper «Thespis», 1871) püsis laval vaid ühe kuu. Nende teine ühine töö 1875. aastal «Vandekohus» («Trial by Jury») oli aga ülimenukas 128 etendusega. Edasiseks koostööks oli Sullivani kerge võita juba sellepärast, et ta oma luksuslike eluviiside tõttu oli pidevas rahahädas (kuigi ta selleks ajaks oli juba Cambridge'i Ülikooli audoktor, Kuningliku Muusikakollegiumi rektor). Gilbertit raha ei huvitanud, vaid võim. Ta oli loomult diktaator ja andeka teatridirigendi Richard D'Oyly Carte (1844—1901) initsiatiivil asutatud kolme mehe «Comedy Opera Company's» sai Gilbert operetiajaloo esimese libretistina heliloojaga samad õigused, hiljem isegi veel suuremad. Kuni sajandi lõpuni kirjutasid Sullivan ja Gilbert iga paari aasta pärast uue opereti. «Imetegija» («The Sorcerer», mitte eriti õnnestunud paroodia «Armujoogist», 1877), «H. M. Pinafore» (1878) ja «Patience» (1881) esietendusid Opéra Comique'is. 1881. aastal ehitas D'Oyly Carte Savoy hotelli juurde uue, esimese elektrivalgustusega teatri Londonis ja tõi «Patience» sinna üle. Järgnevad Sullivani operetid nägid kõik rambivalgust Savoy teatris.

1883. aastal andis kuninganna Victoria Sullivanile aadlitiitli «Sir». Kahe aasta pärast valmis «Mikaado», mis tegi Sullivanist anglosaksi opereti klassiku. «Mikaadoga» sarnast menu ei saavutanud ükski tema hilisem teos (vaid «Gondoljeere» mängiti ka Euroopa mandril).

Sullivan suri südamerabandusse külmetuse tagajärjel 22. novembril 1900. aastal.

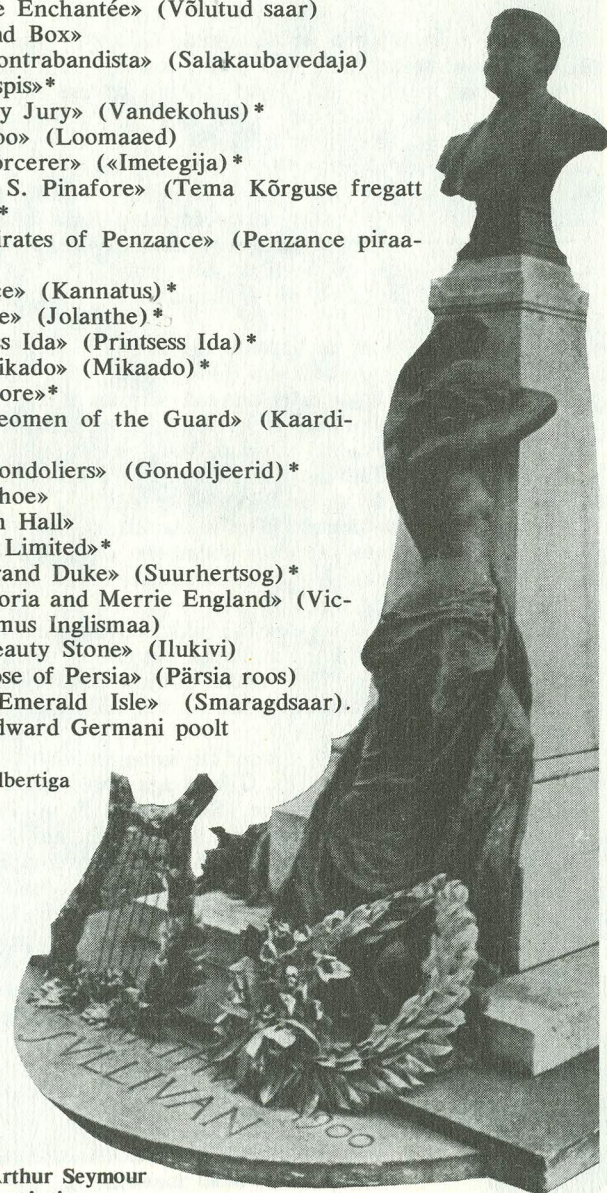

Arthur Sullivan

Sullivan lavateosed

- 1864 ballett «L'île Enchantée» (Võlutud saar)
- 1867 op. «Cox and Box»
op. «The Contrabandista» (Salakaubavedaja)
- 1871 ooper «Thespis»*
- 1875 op. «Trial by Jury» (Vandekohus)*
op. «The Zoo» (Loomaaed)
- 1877 op. «The Sorcerer» («Imetegija»*)
- 1878 op. «H. M. S. Pinafore» (Tema Kõrguse fregatt
«Pinafore»)*
- 1879 op. «The Pirates of Penzance» (Penzance piraadid)*
- 1881 op. «Patience» (Kannatus)*
- 1882 op. «Iolanthe» (Jolanthe)*
- 1884 op. «Princess Ida» (Printsess Ida)*
- 1885 op. «The Mikado» (Mikaado)*
- 1887 op. «Ruddigore»*
- 1888 op. «The Yeomen of the Guard» (Kaardiväelased)*
- 1889 op. «The Gondoliers» (Gondoljeerid)*
- 1891 ooper «Ivanhoe»
- 1892 op. «Haddon Hall»
- 1893 op. «Utopia Limited»*
- 1896 op. «The Grand Duke» (Suurhertsog)*
- 1897 ballett «Victoria and Merrie England» (Victoria ja rõõmus Inglismaa)
- 1898 op. «The Beauty Stone» (Ilukivi)
- 1899 op. «The Rose of Persia» (Pärsia roos)
- 1901 op. «The Emerald Isle» (Smaragdsaar).
lõpetatud Edward Germani poolt

* koostöös W. S. Gilbertiga

Mälestusmärk Sir Arthur Seymour Sullivanile Savoy teatri aias